

Юлія ЕСЬКО, в.о. директора КЗО
«Криворізька спеціальна школа “Сузір’я” Дніпропетровської ОР»

Ольга БІЛАНОВА, переможниця спеціальної номінації
«Інклюзивність» Національної премії «Global Teacher Prize
Ukraine 2025», наукова співробітниця відділу української
жестової мови Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України, вчителька української
жестової мови КЗО «Криворізька спеціальна школа “Сузір’я”
ДОР», голова Криворізької територіальної організації УТОГ

Від освітньої мрії до педагогічної практики: розвиток української жестової мови у спеціальній освіті

У сучасних умовах трансформації української освіти особливого значення набуває забезпечення лінгвістичної доступності та створення безбар’єрного освітнього середовища для осіб з порушеннями слуху. Українська жестова мова дедалі активніше утверджується не лише як засіб комунікації, а і як важливий чинник формування мовної, культурної та соціальної ідентичності глухих здобувачів освіти. Проведення Всеукраїнського науково-методичного семінару «Від освітньої мрії до педагогічної практики: розвиток української жестової мови у спеціальній освіті» стало вагомим платформою для об’єднання науковців, педагогів-практиків, представників громадських організацій та освітніх установ задля осмислення сучасних викликів і перспектив розвитку української жестової мови в системі спеціальної та інклюзивної освіти України.

23–24 квітня 2026 року на базі експериментального закладу «Криворізька спеціальна

школа «Сузір’я» Дніпропетровської ОР» відділу української жестової мови Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за сприяння ЦП УТОГ, Об’єднання нечуючих педагогів, Дніпропетровської обласної ради, Департаменту освіти і науки облдержадміністрації, Громадської спілки «Освіторія», Освітньої премії «Global Teacher Prize Ukraine» відбувся Всеукраїнський науково-методичний семінар «Від освітньої мрії — до педагогічної практики: розвиток української жестової мови у спеціальній освіті».

Захід зібрав у двох форматах (онлайн і офлайн) понад 70 учасників — фахівців спеціального та інклюзивного навчання, ІРЦ, громадських організацій з усіх куточків України.

15 років назад КЗО «Криворізька спеціальна школа “Сузір’я” Дніпропетровської ОР», яку очолювала Заслужений вчитель України, шановна **Любов ЛУЦЕНКО**, стала першим спеціальним закладом, який гостинно приймав

понад 100 учасників III Всеукраїнського науково-практичного семінару «Білінгвальне навчання нечуючих дітей в контексті дитиноцентризму». Мені, як очільниці 5-річної лабораторії жестової мови, — зазначила тоді доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу української жестової мови (м. Київ) **Світлана КУЛЬБІДА**, було надзвичайно приємно спостерігати об'єднання зусиль громадських організацій, закладів спеціальної освіти навколо української жестової мови, яка розпочинала свою впевнену ходу і визнання.

Минув час... Сьогодні відділу української жестової мови виповнилося 20 років, і нинішній семінар знаменує сучасний період розвитку думок, зусиль, напрацювань глухих і чуучих фахівців різних ланок освіти і науки, яким не байдужа доля унікального скарбу спільноти глухих українців — української жестової мови у сфері освіти.

З вітальним словом до учасників семінару звернулася **Юлія ЕСЬКО**, в.о. директора КЗО «Криворізька спеціальна школа «Сузір'я» Дніпропетровської ОР» (м. Кривий Ріг), яка презентувала спеціальну школу «Сузір'я», як заклад, який має понад 85-річну історію свого розвитку, навчання та отримання корекційно-розвиткових послуг здобувачами освіти

з порушеннями слуху та тяжкими порушеннями мовлення. Всього у закладі навчається 159 дітей: з них 37 перебувають за кордоном. У 2025–2026 навчальному році учні закладу здобувають очно/денну форму навчання. У спеціальній школі створено відділення корекційно-розвиткової роботи з двох напрямків: сурдовідділення та логовідділення, в яких створена власна система надання освітньо-реабілітаційних послуг з пансіоном для дітей з особливими освітніми потребами з різних куточків Дніпропетровської області. У школі обладнано сучасну бібліотеку, 11 спеціальних кабінетів, де унікальним за своїм змістом є кабінет української жестової мови, інформаційно-методичне забезпечення якого розроблено вчителькою української жестової мови Ольгою Білановою та дообладнано за кошти національної премії, здобутої нею. Педагогічний колектив постійно працює над створенням і вдосконаленням відповідного освітнього середовища, передбаченого Новою українською школою.

Олена ОЛЬШАНСЬКА, заступник голови Дніпропетровської обласної ради (м. Дніпро) та **Крістіна ТОРОП**, доктор педагогічних наук, в.о. директора департаменту освіти і науки облдержадміністрації (м. Дніпро) висловили

щирі вдячність організаторам за ініціативу, а всім учасникам — за небайдужість, професіоналізм, відданість справі; закликали, щоб цей семінар став дієвим і надійним майданчиком для обміну досвідом, палких дискусій, народження нових ідей та напрацювання конкретних, дієвих методик, які знайдуть своє втілення в українських класах.

Леся ПРОХОРЕНКО, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (м. Київ) сердечно привітала учасників заходу з відкриттям Всеукраїнського науково-методичного семінару. Символічна назва нашої зустрічі — «Від освітньої мрії — до педагогічної практики» — надзвичайно влучно відображає сучасний вектор розвитку української освіти. Сьогодні, як ніколи, важливо об'єднувати зусилля науковців та практиків для створення справді безбар'єрного освітнього середовища, де українська жестова мова посідає чільне місце як фундаментальний інструмент комунікації, навчання та самореалізації особистості.

Ольга МОВЧАН, координатор освітньої пре-

мії Global Teacher Prize Ukraine (м. Київ) презентувала досвід обрання і надання освітніх щорічних премій. Престижна національна премія зробила свій вибір щодо переможниці спеціальної номінації «Інклюзивність» Національної премії “Global Teacher Prize Ukraine 2025”, якою стала вчителька жестової мови Ольга Біланова з КЗО «Криворізька спеціальна школа “Сузір'я” Дніпропетровської ОР». Під час свого виступу-вітання учасникам семінару було презентовано алгоритм подання матеріалів для преміювання педагогічних працівників ЗСО, а також побажання плідної роботи, натхнення, віри у власні сили та успішного перетворення кожної наукової мрії на успішну педагогічну реальність!

Учасники семінару під час дводенної участі змогли познайомитися з понад 15 змістовними на різноманітну тематику доповідями, виступами-презентаціями натхнених лідерів — фахівців своєї справи.

Голова Центрального правління Українського товариства глухих **Ірина ЧЕПЧИНА** та її заступниця **Тетяна КРИВКО** презентували доповідь «Освіта глухих в Україні», в якій

GLOBAL TEACHER PRIZE UKRAINE

Престижна національна премія для видатних вчителів. Це частина світової премії, заснованої філантропом і мільярдером Санні Варкі в 2014 році. В Україні національну премію **Global Teacher Prize Ukraine** з 2017 року проводить громадська спілка «Освіторія».

Це наш спосіб підвищувати престиж професії педагога в Україні та голосно говорити, що **#вчителіважливі**

Презентація О. МОВЧАН

детально описали ситуацію навчання глухих здобувачів в умовах воєнного стану, виклики і втрати закладів спеціальної освіти, важливу роль носіїв української жестової мови з числа педагогічних фахівців, підтримки авторів сучасних програм і посібників для вивчення предмету «УЖМ» у закладах спеціальної освіти для глухих і зі зниженим слухом здобувачів освіти.

Галина ВОРОБЕЛЬ, кандидат педагогічних наук, Заслужений працівник освіти України, директор Хмельницької загальноосвітньої спеціальної школи № 33 озвучила основні напрями діяльності унікального закладу, які поєднують не лише освітню, реабілітаційну, волонтерську, корекційно-розвиткову, безпекову, а й інформаційно-консультативну діяльність.

Проблемі термінологічного дефіциту в українській жестовій мові присвячені виступи **Оксани КРУГЛИК**, кандидата педагогічних наук, доцента, завідувачки кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені Миколи Ярмаченка, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ) у темі «Відбір та уніфікація жестової термінології при розробці національних підручників для глухих учнів» та **Віти НАЗАРЕНКО**, вчительки, трудового навчання КЗО «Криворізька спеціальна школа “Сузір’я” Дніпропетровської ОР»

при висвітленні теми «Предметний жестівник: від нагальної потреби до практичного інструменту візуалізації термінології в спеціальній школі для дітей з порушеннями слуху». Зокрема, наголошувалося на необхідності залучення вчителів-носіїв УЖМ до процесу розробки та верифікації нових предметних жестів, що є умовою для створення обґрунтованого предметного жестівника. З вересня 2025 року на базі нашого закладу триває експериментально-дослідна робота за темою «Предметний жестівник як інструмент візуалізації та підвищення доступності навчального матеріалу для учнів із порушеннями слуху», який проводитиметься за 4 етапи аж до 2029 року.

Наталія КАМЕНСЬКА, президентка ГО «Об’єднання нечуючих педагогів» зосередила увагу на викладанні української жестової мови, як одному з пріоритетних напрямів роботи ОНП, розробці матеріалів для вивчення УЖМ.

Ольга БІЛАНОВА, переможниця спеціальної номінації “Інклюзивність” Національної премії “Global Teacher Prize Ukraine 2025”, наукова співробітниця відділу української жестової мови Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, вчителька української жестової мови КЗО «Криворізька спеціальна школа “Сузір’я” ДОР», акцентувала увагу на УЖМ — мові, яка забезпечує доступ до знань, способу мислення, що

формує ідентичність глухої дитини. Відмічена ключова роль учителя жестової мови у процесі такого формування. На своєму прикладі показала своє соціальне і професійне зростання як учителя української жестової мови.

Лаура ІВАЩЕНКО, наукова співробітниця відділу української жестової мови Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, вчителька жестової мови Хмельницької загальноосвітньої спеціальної школи № 33 розкрила специфіку застосування мовної термінології при вивченні української жестової мови. Визначила морфо-

логію ключовим розділом структури мовної системи, що формує мовне мислення. Адаптована термінологія необхідна для осмислення базового рівня понять в опануванні УЖМ, завдяки чому можна забезпечити систему ефективного вивчення «від простого до складного».

Із зарубіжжя долучилася з виступом **На-**

талія ЗБОРОВСЬКА, віце-президентка ГО «Об'єднання нечуючих педагогів», керівниця відділу соціальної роботи з глухими українцями Асоціації глухих Мюнхена (Німеччина), яка окреслила ситуацію навчання у німецьких закладах освіти українських глухих дітей, де мовне питання є ключовим, а використання жестової мови — центральним.

Виступ на тему «Системна освіта — фундамент у підтримці людей із порушеннями слуху» висвітлила **Ольга БУРЛАКА**, кандидат педагогічних наук, голова ГО «Освітня допомога», вчителька географії Хмельницької загальноосвітньої спеціальної школи № 33. У своїй презентації доповідачка розкрила роль командного підходу громадської організації у популяризації УЖМ у різних напрямках роботи: домедичної допомоги, безпеки психічного здоров'я, організації дозвілля та ін.

Тетяна ЖУРКОВА, перекладачка жестової мови, завідувачка Центру жестової мови Культурного центру Українського товариства глухих (м. Київ) презентувала діяльність Центру української жестової мови, якому виповнилося 15 років. Системна викладацька діяльність у Центрі носіїв жестової мови, спрямована на

ВОРКШОПИ

Психологічна тематика

Юридична тематика

Домедична допомога

Інтеграція та розвиток:
надаємо практичні навички для
рівноправного життя в суспільстві

Презентація О. БУРЛАКИ

опанування початкових та вищих рівнів жестового мовлення слухачами курсів різних вікових і професійних груп, жодним чином не припинялася ні під час пандемії, ні в умовах воєнного стану.

Галина КОСТРИКІНА, заступник директора з навчально-виховної роботи Житомирської спеціальної школи № 2 Житомирської ОР презентувала виступ на тему «Популяризація української жестової мови через волонтерську діяльність спеціальної школи: практики суспільної взаємодії». У виступі презентовано принципи, засади організації волонтерської діяльності глухих учнів у можливості відчувати, що їхня українська жестова мова — не відокремлює їх від суспільства, а, навпаки, стає способом бути в суспільстві корисними, видимими, шанованими. А для суспільства це можливість по-новому побачити і глуху дитину, і саму українську жестову мову. Волонтерська діяльність спеціальної школи для глухих дітей — це не лише спосіб виховання альтруїзму, не лише корекція споживацького став-

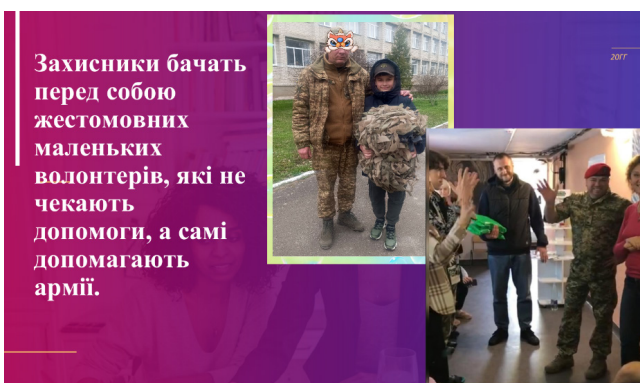
лення, не лише формування громадянської активності. Це ще й ефективна практика популяризації української жестової мови в суспільстві.

«Безбар'єрність в освіті: роль жестової мови у включенні дітей з порушеннями слуху» презентовано **Олександром БОНДАРЕНКОМ**, вчителем фізики та математики, **Дмитром Медведєвим**, вчителем початкових класів КЗО «Навчально-реабілітаційний центр «Зоряний» Дніпропетровської ОР» (м. Дніпро). Колеги висвітлили сучасну діяльність закладу з використанням УЖМ, українського дактильного мовлення і презентували низку матеріалів, створених учасниками освітнього процесу.

Олена КОВАЛЬОВА, вчителька української жестової мови Миколаївської спеціальної школи № 6 висвітлила інтеграцію штучного інтелекту та цифрових сервісів у підготовці уроків української жестової мови. Розроблені стратегії використання штучного інтелекту у створенні комплексу вправ і завдань дозволяють активізувати навчальну діяльність і стимулюють глухих учнів до активного пошуку і використання цифрових ресурсів.

Своєрідним підсумком наукових доповідей стала презентація **Світлани КУЛЬБІДИ** «Статус української жестової мови у євроінтеграційному курсі України» з висвітленням засад розроблення Стратегії формування жестомовної політики в Україні, шляхів розвитку української жестової мови з урахуванням мінімальних стандартів європейського інтегративного курсу. Неоціненну роль у цьому процесі відіграють заклади спеціальної освіти, де УЖМ вивчається як предмет і використовується як засіб комунікації, що створює унікальне екологічне освітнє жестомовне середовище з носіями мови з числа педагогічних фахівців і ресурс розвитку та формування жестомовних компетентностей усіх учасників освітнього процесу.

Семінар став платформою для конструктив-

ного діалогу, обміну ідеями щодо нових підходів у викладанні української жестової мови, адже його учасники змогли відвідати майстер-класи зірок «Сузір'я» і зробити висновки про специфіку використання української жестової мови в авторських методиках вчителів:

— **Ольги БІЛАНОВОЇ**, вчительки української жестової мови, урок української жестової мови у 8 класі. Тема уроку — «Морфологія УЖМ (самостійні і службові частини мови)»;

— **Олени КОВАЛЕНКО**, вчительки образотворчого мистецтва, урок образотворчого мистецтва у 5-Б класі. Тема уроку — «Подорож до моря»;

— **Альони КУДРЯВЦЕВОЇ**, вчительки української мови та літератури, урок української мови у 10-Б класі. Тема уроку — «Підготовка до контрольної роботи. Складне речення з різними видами зв'язку».

Учасники семінару пересвідчилися у неocenній ролі закладу спеціальної освіти, який з 2011 року є експериментальним майданчиком відділу Інституту і на базі якого відпрацьовано чіткий механізм творчих інновацій методики вивчення української жестової мови (О. Біланова, Л. Іващенко, С. Дяків), створення екологічного мовного середовища з кабінетом УЖМ, ресурсними можливостями удосконалення стратегій і прийомів роботи з глухими здобувачами освіти.

Проведений семінар засвідчив суттєве зростання ролі української жестової мови у сфері спеціальної освіти та підтвердив необхідність подальшого розвитку жестомовної політики в Україні. Учасники заходу акцентували увагу на важливості створення сучасного освітнього середовища, розширення термінологічного ресурсу української жестової мови, удосконалення методик її викладання та підготовки педагогічних кадрів. Особливого значення набуває впровадження практико-орієнтованих моделей навчання, заснованих на принципах жестової двомовної освіти, до-

казової педагогіки та врахування мовних потреб глухих здобувачів освіти.

Організатори семінару висловлюють щирю вдячність творчому колективу експериментального закладу освіти — КЗО «Криворізька спеціальна школа “Сузір'я” Дніпропетровської ОР» під керівництвом Юлії Есько — за високий рівень організації дводенного заходу, створення професійного комунікативного середовища та можливість ознайомлення з експериментальними здобутками авторських методик вивчення й використання української жестової мови. Окрема подяка адресована Центральному правлінню Українського товариства глухих в особі голови Ірини Чепчиної, ГО «Об'єднання нечуючих педагогів» в особі Наталії Каменської за активну підтримку розвитку предмета «Українська жести́ва мова», участь у створенні модельних програм, навчально-методичного забезпечення.

Особливу вдячність висловлено перекладачкам української жестової мови — Тетяні Журковій, завідувачці Центру жестової мови Культурного центру УТОГ (м. Київ), та Світлані В'ЮНИК, перекладачці Криворізької територіальної організації УТОГ (м. Кривий Ріг), які забезпечували високопрофесійний інформаційно-комунікативний супровід роботи семінару.

Матеріали семінару продемонстрували ефективність взаємодії наукових установ, закладів спеціальної освіти, громадських організацій і професійної спільноти глухих у розбудові доступної та якісної освіти. Представлені доповіді, майстер-класи й експериментальні практики засвідчили наявність значного інноваційного потенціалу у сфері розвитку української жестової мови, популяризації її суспільного значення та формування екологічного мовного середовища. Подальша консолідація таких зусиль сприятиме утвердженню української жестової мови як повноцінного освітнього й культурного ресурсу сучасної України.